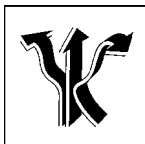

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ТЕРОНТОПСИХОЛОГІЯ”
(для магістрів)

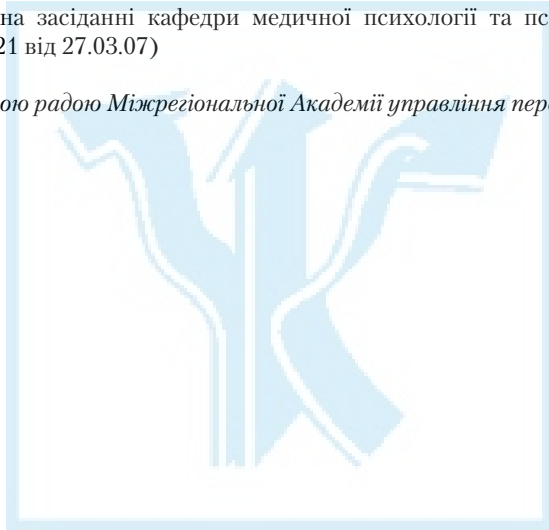
МАУП

Київ 2007

Підготовлено професором *А. П. Чуприковим* і старшим викладачем *Д. Л. Соколовською* кафедри медичної психології та психокорекції

Затверджено на засіданні кафедри медичної психології та психокорекції (протокол № 21 від 27.03.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Чуприков А. П., Соколовська Д. Л. Навчальна програма дисципліни “Геронтопсихологія” (для магістрів). – К.: МАУП, 2007. – 20 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Геронтопсихологія”, вказівки до виконання контрольної роботи, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2007

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Соціальна трансформація в суспільстві неминує зумовлює зміни у ставленні до людей похилого віку. Змінюється зміст основних понять — “старість” і “психічне здоров’я в пізньому віці”. Збільшення тривалості життя в сучасному світі спричинило інтенсивне старіння людства, виникнення нових проблем, пов’язаних з адаптацією літніх людей та їх захворюваннями.

Важливе значення для організації психологічної служби для осіб похилого та передпенсійного віку набуває розмежування компетенції спеціалістів, які працюють у сфері психічного здоров’я. Значне місце в цьому належить експертним питанням про стан психічного здоров’я та особливостям пізнавальної сфери людей похилого віку, що є окремим видом експертизи з відповідним предметом, цілями та завданнями.

У цьому зв’язку мета вивчення дисципліни “Геронтопсихологія” — навчитися визначати актуальні психологічні проблеми осіб пізнього віку, робити висновок у межах своєї компетенції в тісній взаємодії з усіма спеціалістами, які працюють у сфері психічного здоров’я, зас-воїти основні напрями надання соціальними працівниками соціально-психологічної допомоги людям похилого віку та методи професійної психотерапевтичної роботи з цією категорією осіб.

Програма дисципліни “Геронтопсихологія” розроблена для студентів, які навчаються за фахом “Психологія”.

Загальні вимоги до вивчення курсу

Студент повинен
знати:

- організаційні проблеми геронтопсихології;
- форми використання спеціальних психологічних знань у геронтології;
- порядок психологічного огляду літніх людей;
- особливості взаємодії спеціалістів, які працюють у сфері психічного здоров’я;
- структуру сиходіагностичної діяльності геронтопсихолога;
- основні завдання експериментально-психологічних досліджень у геронтопсихології;

вміти:

- здійснювати скринінгове психологічне дослідження літніх людей;

- зробити висновок за результатами експериментально-психологічного дослідження;
- аналізувати психологічний стан літніх людей;
- визначати межі своєї компетентності як психолога, взаємодіючи з іншими спеціалістами у сфері психічного здоров'я.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ГЕРОНТОПСИХОЛОГІЯ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1 2 3 4 5 6	<p>Змістовий модуль I. Старість, соціальні біологічні та психологічні особливості людей похилого (старечого) віку</p> <p>Старість як етап психологічного розвитку людини</p> <p>Біологічні та соціальні ознаки і фактори старіння</p> <p>Особливості пізнавальної сфери людей похилого віку</p> <p>Вікові зміни особистості. Особистісний фактор у процесі старіння</p> <p>Патологія і психопатологія у людей похилого віку</p> <p>Внутрішній світ людини пізнього віку</p>
7 8	<p>Змістовий модуль II. Соціально-психологічні проблеми людей похилого віку</p> <p>Особливості міжособистісних відносин у старечому віці</p> <p>Соціально-психологічні проблеми людей похилого віку на сучасному етапі розвитку країни</p>
9 10	<p>Змістовий модуль III. Соціально-психологічна підготовка людини до такого вікового періоду, як старість, і невідмінних змін, пов'язаних з її настанням</p> <p>Методи психологічної реабілітації людей передпенсійного і пенсійного віку</p> <p>Соціально-психологічна підготовка людини до виходу на пенсію</p>
Разом годин: 54	

ЗМІСТ
дисципліни
“ГЕРОНТОПСИХОЛОГІЯ”

Змістовий модуль І. Старість, соціальні біологічні та психологічні особливості людей похилого (старечого) віку

Тема 1. Старість як етап психічного розвитку людини

Основні закономірності психічного розвитку людини. Проблема періодизації психічного розвитку; критерії визначення вікових періодів. Поняття “психологічний вік” (Л. С. Виготський, Д. Б. Ельконін). Параметри вікового психічного розвитку. Старість як особливий період розвитку на життєвому шляху особистості. Порівняння періоду старіння з іншими віковими періодами психічного розвитку. Підходи до періодизації другої половини життя людини (Ш. Бюлер, Е. Еріксон, Б. Пржігода, Б. Ліверхуд та ін.). Розуміння психологами специфіки старості як вікового періоду (Г. А. Цукерман, В. І. Слободчиков).

Спроба подолати уявлення про старість як період еволюції. Початок усвідомлення старості як віку, що приховує великі можливості та резерви, характеризується завданнями особистого розвитку та унікальними психологічними новоутвореннями (досягненнями). Необхідність періодизації життя в пізньому віці, що спирається на внутрішні закономірності розвитку людини.

Психологічні завдання завершального етапу життєвого циклу, цілеспрямоване використання років життя, що залишились; адаптація до вікових змін; ставлення до особистого здоров'я; адекватне сприйняття старості; потяг до внутрішнього інтегрування, що замінює професійну активність; підготовка до втрати друзів і супутника життя.

Продуктивні показники похилого віку: життєва мудрість, що базується на досвіді; потреби в переданні накопиченого досвіду, повазі, самоствердженні.

Література [4; 6; 9; 11; 20; 24; 29]

Тема 2. Біологічні та соціальні ознаки і фактори старіння

Збільшення не тільки середньої, а й нормальної тривалості життя в сучасному світі. Проблема довготривалості життя. Гіпотези про причини довготривалості життя. Еволюція старості у ХХ ст. Феномен “старіння населення” всіх країн (особливо високорозвинених). Причини й імовірні наслідки інтенсивного старіння людства.

Старість в історії людства. Сприймання старості в повсякденній свідомості. Ставлення до періоду старості та похилих людей у вітчизняній традиції. Соціальні стереотипи сприймання старості в західноєвропейській культурі.

Ознаки фізіологічного старіння. Старіння як закономірний процес вікових змін в органах і системах у процесі онтогенезу. Психофізіологічні зміни, пов'язані з нормальним старінням: зміни в роботі опорно-рухового апарату, уповільнені реакції, зниження адаптаційно-регуляторних можливостей, погіршення функцій органів чуттів (зниження зору, слуху). Гетерохронність та індивідуальна своєрідність фізіологічного і психологічного старіння.

Соціальна категорія старості. Соціальна геронтологія. Теорія старості. Різноманітність підходів до розуміння і вивчення старості: старість як біологічна проблема; теорія звільнення; концепція безперервного життєвого шляху; теорія символічного інтеракціонізму; теорія найменування; “модель дефіциту”; теорія активності; теорія “виходу з гри”; когнітивна теорія старіння; підхід; акцентована маргінальність людей похилого віку. Важливість вибору підходів до вивчення старості. Взаємозв'язок специфіки сприймання старості та пропонованих шляхів вирішення проблем старих людей.

Література [4–6; 18; 20; 28; 29]

Тема 3. Особливості пізнавальної сфери людей похилого віку

Уявлення про рівномірне зниження психічного тону, психічної активності у старості, що виражається у звуженні обсягу сприймання, утрудненій концентрації уваги, уповільненні психомоторних функцій (Е. Я. Штернберг).

Зниження психічного тону, сили і рухливості як основна вікова характеристика психічного реагування у старечому віці. Діапазон показників, що характеризують силу і рухливість у проявах інтелектуально-мнестичних функцій.

Сприятливі форми психічного старіння: якісна незмінність і практичне збереження психічних функцій. Клінічні порушення пам'яті: димнезії, псевдоремінісценції. Неможливість встановлення єдиних вікових інтелектуально-мнестичних норм і прогнозу рівня старіння для конкретної людини.

Показники змін функції пам'яті у похилих людей. Виразність змін пам'яті в різних групах. Початок вікових змін пам'яті. Пам'ять на події далекого минулого і недавні події. Роль спогадів.

Особливості та своєрідність інтелекту похилих людей. Характерні риси зменшення вікових показників інтелекту за психологічними тестами IQ; зниження мотивації до виявлення інтенсивної інтелектуальної діяльності; обмеження професійної компетенції (ригідність "професійного мислення"). Специфічне відмінне ставлення до інтелектуальних, тестових завдань. Критерії інтелекту у старості: мудрість, досвід, проникливість, здатність передбачати наслідки майбутніх дій ("антиципація"). Особливості аналітичної і синтетичної функції інтелекту. Необхідність поглибленого вивчення психологічних особливостей пізнавальної сфери людини в похилому і старечому віці.

Література [1–3; 10; 12; 15; 16; 21; 29; 31]

Тема 4. Вікові зміни особистості. Особистісний фактор у процесі старіння

Особливості особистості старої людини. Вивчення вікової динаміки особистісних особливостей: звуження і "оходження" інтересів, емоційна нестійкість, егоцентризм, недовіра до людей, підозрілість, дріб'язковість, схильність усе приймати на свою адресу, вимагання посиленої уваги оточення, вразливість, демонстративний жаль до себе та ін.

Неможливість єдиної загальної характеристики особливостей особистості людей похилого віку. Виокремлення різних особистісних типів людей, які дотримуються різних, іноді протилежних стилів життя, ціннісних орієнтацій, стратегій подолання труднощів (за показниками рівня активності, за ставленням до світу і до себе, за задоволеністю життям (Л. І. Анциферова)). Типологія Ф. Гізе. Соціально-психологічні типи старості (І. С. Кон).

Успішне подолання кризи середніх років і перспективи розвитку у старості. Пошуки нового потягу до життя, нової системи цінностей

і можливість досягнення другої творчої кульмінації, творчої само-реалізації в похилому віці.

Література [2–4; 11; 16; 19; 20; 29; 31]

Тема 5. Патологія і психопатологія у людей похилого віку

Хвороби похилого віку, їх відмінність від “молодіжних” захворювань. Хронічні захворювання похилого віку: етіологія і специфіка перебігу.

Клімактеричний період. Клімакс у жінок і чоловіків: схожість і відмінності. Етапи перебігу клімаксу (об’єктивні показники: зміни серцево-судинної, нервової, м’язової, нейрогуморальної діяльності, гормональні порушення, інволюція статевої сфери).

Депресії ендогенні та екзогенні. Симптоматика і виявлення депресій. Думки “сумного кола”, тривалі напади меланхолії, безпричинний смуток.

Неврологічні та психічні порушення у старечому віці. Атеросклеротична енцефалопатія. Тремтячий параліч (хвороба Паркінсона). Старече недоумство (синільна деменція). Функціональні психози пізнього віку. Хвороба Альцгеймера. Синдром Корсакова.

Література [2; 4; 7; 16; 19; 20; 26; 27; 29; 31]

Тема 6. Внутрішній світ людини пізнього віку

Фізичний стан (непотрібність, хворобливість) як фактор старіння, причина невдоволеності життям у старечому віці. Підвищена увага до вікових змін у фізичному стані — типова ознака перших етапів старіння.

Ставлення до непотрібності та хворобливості, афективне забарвлення цього почуття залежно від віку і статі. Ставлення до особистого старіння — активний елемент психічного життя старої людини. Залежність фізичного самопочуття від психічного.

Проблема усвідомлення старіння і старості. Ілюзія “незмінності”. Усвідомлення старості як причина внутрішніх конфліктів. Проблема нормативних вікових криз у пізньому віці. Криза втрати ідентичності, шляхи її подолання.

Загальна характеристика самосвідомості старої людини — заго-стрення уваги на стані особистого неблагополуччя. Механізми особистісного захисту похилої людини. Проблема сексуальності в похилому віці. Зміни поглядів на сексуальну потребу. Потреба в ніжності.

Проблема компетентності. Взаємозв'язок компетентності та самоповаги.

Проблема часу у старечому віці. Зміни часових перспектив: подовження минулого, скорочення нинішнього. Майбутнє як дуже обмежений, кінцевий, практично недоступний період життя. Феномен особливого, емоційно забарвленого звернення похилих людей до спогадів про минуле. Вплив усвідомлення стислості або відсутності майбутнього на активність і мотивацію діяльності, життєві плани.

Ставлення до смерті. Характерна особливість психічного стану у старечому віці — постійне підсвідоме передчуття скорого кінця. Смерть як близьке і глибоко особисте явище. Ставлення старих людей до смерті залежно від психологічного настрою і соціального становища суб'єкта. Страх смерті як різновид неврозу, що загострюється у старечому віці.

Література [4; 8–10; 14; 17; 20; 26; 29]

Змістовий модуль II. Соціально-психологічні проблеми людей похилого віку

Тема 7. Особливості міжособистісних відносин у старечому віці

Імовірність негативних наслідків виходу на пенсію для міжособистісних відносин: відокремлення людини від її референтної групи; звуження кола спілкування; позбавлення важливого місця в системі соціальних зв'язків.

Специфіка міжособистісних відносин у сім'ї залежно від статі та віку. Періоди криз у житті сім'ї. Конфлікти в сім'ї старої людини: психологічні причини виникнення, динаміка розвитку. Профілактика родинних конфліктів. Становище старих людей у сім'ї. Особливості стосунків з дорослими дітьми, онуками.

Проблема самотності старших людей. Потреба у спілкуванні осіб похилого віку. Особливості спілкування чоловіків і жінок.

Смерть одного з подружжя як сильний стресовий фактор. Переживання втрати.

Міжособистісна дезадаптація в похилому віці. “Стареча злочинність” як показник порушених внутрішньосімейних стосунків (агресивність, самогубство).

Особливості міжособистісних стосунків старих людей у будинках-інтернатах. Соціально-психологічна адаптація до умов стаціонару.

Нові форми життя літніх людей, групи і колективи взаємодопомоги в подоланні життєвих колізій (союз захисту старійшин “Сірі пантери” у Німеччині; “Громадяни похилого віку” у США, громадська організація “Старше покоління” у Росії). Формування почуття незалежності людини похилого віку в сім’ї та суспільстві, зміцнення її зв’язків з молодшим поколінням.

Роль “наймолодших старих” у створенні уявлень про старість як період “респектабельності”.

Література [4; 13; 14; 20; 26; 29; 30]

Тема 8. Соціально-психологічні проблеми людей похилого віку на сучасному етапі розвитку країни

Процес “вікової сегрегації” — трактування людей похилого віку як соціальних ізгоїв, позбавлених традиційного ореола мудрості, психологічний дискомфорт старих, збільшення кількості самогубств старих людей. Тендерні відмінності соціального відчуження людей похилого віку: соціальне становище чоловіків і жінок. Соціально-психологічні фактори, що визначають специфіку старіння і становище людей похилого віку в суспільстві: володіння власністю і прибуток, стратегічні знання; працездатність; втрата майбутнього; взаємозалежність з близьким оточенням.

Типологізація соціально-психологічної адаптації людей похилого віку у групі та суспільстві.

Поняття вдоволеності життям як комплексний показник, що відображає ступінь поєднання особистих потреб і сподівань людей похилого віку в соціальній, суспільно-економічній ситуації.

Необхідність радикальних змін суспільної думки і політики сучасного суспільства у ставленні до старих людей. Раціоналізм і обмеженість теперішніх спроб полегшити життя людям похилого віку.

Перспектива на майбутнє — розвиток постіндустріального суспільства, заміна “етики продуктивності” на “етику якості життя”, розширення сфери діяльності людей похилого віку, зникнення стереотипу довічної професійної кар’єри, передування циклів суспільно корисної праці, активного дозвілля, освіти, зміни діяльності.

Література [5; 13; 20; 26; 29]

Змістовий модуль III. Соціально-психологічна підготовка людини до такого вікового періоду, як старість, і неодмінних змін, пов'язаних з її настанням

Тема 9. Методи психологічної реабілітації людей передпенсійного і пенсійного віку

Формування мети психологічної дії: “соціальна компетентність”, “зміна поведінки”, “успішне старіння”, “ефективне пристосування”, “пізня свобода”, “мистецтво старіння” тощо. Надання допомоги в оцінці прожитого життя, подоланні наслідків безповоротних втрат, яких неможливо змінити (у разі смерті одного з подружжів) і тих, які можна змінити (наприклад, звуження кола спілкування). Залежність вибору методів впливу від мети “втручання” і розуміння процесу старіння.

Методи професійної психотерапевтичної дії з позицій глибокої психології, поведінкової терапії. Групова психотерапія. Дискусійні групи для родичів і членів сімей похилих пацієнтів з важкими фізичними і психічними порушеннями. Відновна терапія. Організація терапевтичного оточення для здійснення терапії. Сімейна психотерапія. Гештальттерапія. Дискусійна терапія. Психодрама як розширення репертуару соціальних ролей людей похилого віку.

Напрями надання соціально-психологічної допомоги людям похилого віку соціальними працівниками: створення системи “соціальної підтримки”, подолання негативних психологічних установок (відчаю, почуття безпорадності, недооцінки своїх можливостей); допомога у влаштуванні життя на самоті після пережитої втрати. Ознайомлення з психотехніками з регуляції окремих психічних функцій і здібностей. Прийоми компенсації зниження можливостей пам'яті й уваги. Прийоми саморегуляції та організації життєвого простору.

Протидія соціальному старінню: способи реагування. Техніка “антиципірувального збігу”, завчасне обмірковування свого життя після відставки, пошук шляхів до участі в суспільному житті та відповідної діяльності, планування вільного часу, передбачення негативних подій і станів. “Психологічний опір” – збільшення мотивації у здобутті свободи і контролю над головними подіями в житті. Формування у людей похилого віку соціальної установки на “активний” спосіб життя.

Форми надання соціально-психологічної допомоги: індивідуальні та групові бесіди, лекції, дискусії, навчальні програми для людей похилого віку.

Література [8; 11; 13; 14; 22; 23; 25–27]

Тема 10. Соціально-психологічна підготовка людини до виходу на пенсію

Соціальне старіння як “соціальна деградація”. Негативні наслідки виходу на пенсію: “шок відставки”, розлучення з професією, зниження соціального статусу, престижу, звуження сфери діяльності.

Підготовка до виходу на пенсію як необхідний чинник соціалізації у старому віці (готовність до зміни соціальної позиції).

Розробка оздоровчої програми для тих, хто вийшов на пенсію.

Вироблення ставлення до пенсійного віку як часу звільнення від жорстких рамок робочого періоду, переходу до нового життєвого етапу, що має певні переваги — відсутність обмежень і наказів висококонструйованої діяльності.

Діяльність пенсіонерів. Наполегливість і опікування. Захоплення (чимось). Реалізація творчих здібностей. Розширення кола соціальних зв'язків із зовнішнім світом.

Поняття “економічного старіння”. Вчасна турбота про матеріальне забезпечення.

Діагностика психологічної готовності до виходу на пенсію. З'ясування мотивації небажаного виходу на пенсію. Виявлення людей “групи ризику” (з особистісними особливостями, що утруднюють адаптацію до нової соціальної ролі пенсіонера).

Література [4; 13–15; 20; 29]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Навчальним планом дисципліни “Геронтопсихологія” передбачено контроль засвоєння знань у вигляді виконання контрольної роботи реферативного типу і складання заліку.

Контрольна робота з дисципліни має на меті виявити ступінь засвоєння студентами навчального матеріалу. Тему контрольної роботи визначає викладач.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Основні закономірності психічного розвитку людини. Проблема періодизації психічного розвитку; критерії визначення вікових періодів.
2. Психологічні завдання завершального етапу життєвого циклу.
3. Продуктивні показники похилого віку.
4. Причини й імовірні наслідки інтенсивного старіння людства.
5. Традиційне ставлення до періоду старості та похилих людей у різних культурах.
6. Ознаки фізіологічного старіння.
7. Ознаки психічного старіння.
8. Теорії старості.
9. Показники змін функції пам'яті у людей похилого віку.
10. Особливості та своєрідність інтелекту людей похилого віку.
11. Поглиблене вивчення психологічних особливостей пізнавальної сфери людини в похилому і старечому віці як предмет експертного дослідження.
12. Особливості особистості старої людини.
13. Соціально-психологічні типи старості.
14. Перспективи розвитку особистості у старечому віці.
15. Хронічні захворювання похилого віку: етіологія і специфіка перебігу.
16. Клімактеричний період, його значення та етапи перебігу. Клімакс у жінок і чоловіків: схожість і відмінності.
17. Психопатологія депресій у осіб похилого віку.
18. Старече недоумство.
19. Атеросклеротична енцефалопатія.
20. Функціональні психози пізнього віку.
21. Хвороба Альцгеймера.
22. Ставлення до особистого старіння — активний елемент психічного життя у старечому віці. Залежність фізичного самопочуття від психічного.
23. Механізми особистісного захисту сталої людини.
24. Проблема нормативних вікових криз у пізньому віці. Криза втрати ідентичності. Шляхи її подолання.
25. Проблема часу у старечому віці.
26. Ставлення до смерті у старому віці.
27. Проблеми старечої самотності.

28. Особливості міжособистісних стосунків старих людей у будинках-інтернатах.
29. Нові форми суспільного життя старих людей.
30. Типологізація соціально-психологічної адаптації людей похилого віку у групі та суспільстві.
31. Напрями надання соціально-психологічної допомоги людям похилого віку.
32. Методи професійної психотерапії.
33. Підготовка до виходу на пенсію як необхідний чинник соціалізації у старечому віці.
34. Розробка оздоровчої програми для тих, хто вийшов на пенсію.
35. Діагностика психологічної готовності до виходу на пенсію.
36. З'ясування мотивації небажаного виходу на пенсію. Виявлення людей "групи ризику".

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Закономірності психічного розвитку людини, проблема періодизації; критерії визначення вікових періодів.
2. Старість як особливий період розвитку на життєвому шляху особистості.
3. Усвідомлення старості як періоду великих можливостей і резервів.
4. Психологічні завдання завершального етапу життєвого циклу.
5. Продуктивні показники похилого віку.
6. Збільшення тривалості життя в сучасному світі та його наслідки.
7. Проблема довготривалості життя.
8. Сприймання старості впродовж історії людства та в повсякденній свідомості.
9. Старіння як закономірний процес вікових змін в органах і системах у процесі онтогенезу.
10. Психофізіологічні зміни, пов'язані з нормальним старінням.
11. Соціальна категорія старості. Різноманітність підходів до розуміння і вивчення старості.
12. Особливості пізнавальної сфери в похилому віці.
13. Форми психічного старіння людини.
14. Показники змін функції пам'яті у похилих людей.

15. Особливості та своєрідність інтелекту похилих людей. Критерії інтелекту у старечому віці.
16. Особливості особистості старої людини. Вікова динаміка особистісних особливостей.
17. Перспективи розвитку особистості в похилому віці.
18. Хвороби похилого віку, їх етіологія, особливості перебігу.
19. Інволюційний (клімактеричний) період життя людини. Об'єктивні та суб'єктивні показники.
20. Депресії похилого віку (ендогенні та екзогенні). Симптоматика і виявлення депресій.
21. Неврологічні та психічні порушення у старечому віці. Атеросклеротична енцефалопатія. Тремтячий параліч (хвороба Паркінсона).
22. Сенільна деменція. Функціональні психози пізнього віку. Хвороба Альцгеймера.
23. Фізичний стан як причина невдоволеності життям у старечому віці. Взаємозалежність фізичного та психічного самопочуття.
24. Проблема усвідомлення старіння і старості. Усвідомлення старості як причина внутрішніх конфліктів.
25. Характеристика самосвідомості старої людини. Механізми особистісного захисту людини похилого віку.
26. Ставлення до смерті у старечому віці.
27. Особливості міжособистісних стосунків у старечому віці.
28. Специфіка міжособистісних стосунків у сім'ї залежно від статі та віку. Періоди криз і конфлікти в житті сім'ї старої людини.
29. Проблема самотності старих людей. Смерть одного з подружжів як сильний стресовий фактор.
30. Міжособистісна дезадаптація в похилому віці. "Стареча злочинність".
31. Особливості міжособистісних стосунків старих людей у будинках-інтернатах. Соціально-психологічна адаптація до умов стаціонару.
32. Нові форми суспільного життя літніх людей, групи і колективи взаємодопомоги в подоланні життєвих колізій.
33. Соціально-психологічні проблеми людей похилого віку.
34. Люди похилого віку як "соціальні ізгої".
35. Типологізація соціально-психологічної адаптації людей похилого віку у групі та суспільстві.

36. Поняття вдовolenості життям як комплексний показник поєднання особистих потреб і сподівань людей похилого віку в соціальній, суспільно-економічній ситуаціях.
37. Необхідність радикальних змін суспільної думки і політики сучасного суспільства стосовно людей похилого віку.
38. Перспективний погляд на соціальне майбутнє людей похилого віку.
39. Методи психологічної реабілітації людей передпенсійного і пенсійного віку.
40. Мета і завдання психологічної роботи з особами літнього віку.
41. Надання допомоги літнім людям в оцінці прожитого життя, подолання втрат і розумінні старіння.
42. Методи професійної психотерапії.
43. Групова психотерапія. Дискусійні групи для родичів і членів сімей похилих пацієнтів з важкими фізичними і психічними порушеннями.
44. Сімейна психотерапія.
45. Гештальттерапія.
46. Психодрама як розширення репертуару соціальних ролей людей похилого віку.
47. Напрями надання соціально-психологічної допомоги людям похилого віку.
48. Прийоми компенсації зниження можливостей пам'яті й уваги.
49. Прийоми саморегуляції та організації життєвого простору.
50. Протидія соціальному старінню: способи реагування.
51. Формування у людей похилого віку соціальної установки на "активний" спосіб життя.
52. Форми надання соціально-психологічної допомоги: індивідуальні та групові бесіди, лекції, дискусії, навчальні програми для людей похилого віку.
53. Соціально-психологічна підготовка людини до виходу на пенсію.
54. Соціальне старіння як "соціальна деградація". Негативні наслідки виходу на пенсію.
55. Підготовка до виходу на пенсію як необхідний чинник соціалізації у старості.
56. Розробка оздоровчої програми для тих, хто вийшов на пенсію.
57. Поняття "економічне старіння". Вчасна турбота про матеріальне забезпечення.

58. Діагностика психологічної готовності до виходу на пенсію.
59. Виявлення “групи ризику” серед осіб з труднощами адаптації до нової соціальної ролі пенсіонера.
60. Експертна оцінка психічного стану особи похилого віку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Анастаси А.* Психологическое тестирование: В 2 т. — М.: Педагогика, 1982. — Т. 1, 2.
2. *Блейхер В. М., Крук И. В.* Патопсихологическая диагностика. — К.: Здоровья, 1986. — 280 с.
3. *Блейхер В. М., Крук И. В.* Толковый словарь психиатрических терминов. — Воронеж: НПО “МОДЭК”, 1995. — 640 с.
4. *Давыдовский И. В.* Геронтология. — М., 1966.
5. *Дмитриев А. Р.* Социальные проблемы людей пожилого возраста. — Л., 1980.
6. *Дупленко Е. К.* Старение (очерки развития проблемы). — Л., 1986.
7. *Ефименко В. Л.* Депрессии в пожилом возрасте. — Л., 1975.
8. *Калиш Р.* Пожилые люди и горе // Психология зрелости и старения. — 1997. — Осень. — С. 38–42.
9. *Карсаевская Т. В.* Этапы жизненного цикла человека: зрелость, старость. Социально-философский аспект // Психология зрелости и старения. — 1997. — Осень. — С. 8–12.
10. *Кемпер И.* Легко ли не стареть? — М., 1996.
11. *Клиническая психология* / Под ред. М. Перре, У. Бауманна. — СПб.: Питер, 2002. — 1312 с.
12. *Корсакова Н. А., Балашова Е. Ю.* Опосредование как компонент саморегуляции психической деятельности в позднем возрасте // Вестн. Моск. гос. ун-та. — 1995. — № 1. — С. 18–23. — Сер. 14. Психология.
13. *Краснова О. В.* Адаптация пожилых людей к современной социальной ситуации в России. — М., 1996.
14. *Лабиринты* одиночества. — М.: Прогресс, 1991.
15. *Латт Д.* Улучшаем память в любом возрасте. — М., 1993.
16. *Лексиконы* психиатрии Всемирной Организации Здравоохранения: Пер. с англ. — К.: Сфера, 2001. — 398 с.

17. *Ливехуд Б.* Кризисы жизни — шансы жизни. Развитие человека между детством и старостью. — Калуга, 1994.
18. *Маньковский Н. Б., Минц А. Я., Кузнецова С. М.* Долгожители: социальные и нейрофизиологические аспекты. — Л.: Наука, 1985.
19. *Международная классификация болезней (10-й пересмотр).* Классификация психических и поведенческих расстройств. Клинические описания и указания по диагностике. — СПб.: Адис, 1994. — 302 с.
20. *Обухова Л. Ф.* Возрастная психология: Учеб. пособие. — М.: Пед. о-во России, 2000.
21. *Основы психодиагностики.* — Ростов н/Д., 1996.
22. *Психологическая энциклопедия / Под ред. Р. Корсини, А. Ауэрбаха.* — 2-е изд. — СПб.: Питер, 2003. — 1096 с.
23. *Рассел К.* Групповая работа с психически больными людьми пожилого возраста: Пер. с англ. // Психология зрелости и старения. — 1998. — № 2. — С. 105–110.
24. *Слободчиков В. И., Цукерман Г. А.* Интегральная периодизация общего психического развития // Вопросы психологии. — 1996. — № 5. — С. 38–51.
25. *Страшикова К. А., Тульчинский М. М.* Психологическая помощь и поддержка в клубе пожилых людей. — М., 1996.
26. *Тарнавский Ю. Б.* Чтобы осень была золотой... (как сохранить психическое здоровье в старости). — М., 1988.
27. *Тибилова А. У.* Восстановительная терапия психически больных позднего возраста. — Л.: Медицина, 1991.
28. *Фролькис В. В.* Старение: нейрогуморальные механизмы. — К.: Здоровье, 1981.
29. *Шахматов Н. Ф.* Психическое старение. — М., 1996.
30. *Шахматов Н. Ф.* Старение — время личного познания вечных вопросов и истинных ценностей // Психология зрелости и старения. — 1998. — № 2. — С. 14–20.
31. *Штернберг Э. Я.* Геронтологическая психиатрия. — М., 1977.

Додаткова

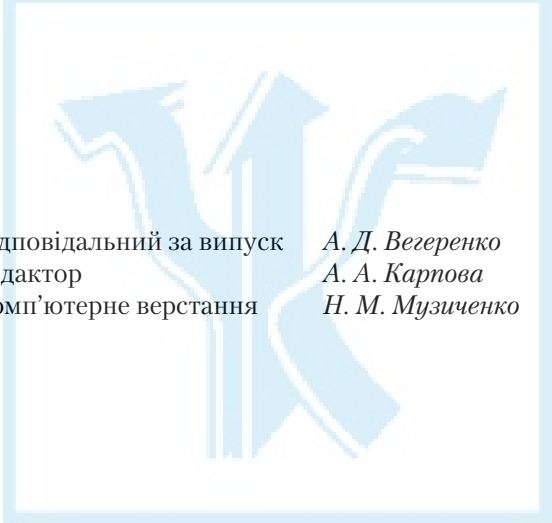
32. *Абрамова Г. С.* Возрастная психология. — Екатеринбург: Деловая кн., 1999.
33. *Абрамова Г. С.* Практикум по возрастной психологии. — 3-е изд. — М.: Издат. центр “Академия”, 2001.

34. *Альперович В. Д.* Старость. Социально-философский анализ. — Ростов-н/Д.: Изд-во СКНЦ ВШ, 1998.
35. *Александров Ю. И.* Основы психофизиологии: Учебник. — М.: ИНФРА-М, 1997. — 432 с.
36. *Давыдовский И. В.* Геронтология. — М., 1966.
37. *Либерман Я. Л., Либерман М. Я.* Прогрессивные методы мотивирования жизненной активности в период поздней зрелости. — Екатеринбург: Банк культ. информ., 2001.
38. *Менделевич В. Д.* Клиническая и медицинская психология: Практическое руководство. — 4-е изд. — М.: МЕДпресс-информ, 2002. — 592 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Геронтопсихологія”	4
Зміст дисципліни “Геронтопсихологія”	5
Вказівки до виконання контрольної роботи	12
Теми контрольних робіт.....	13
Питання для самоконтролю	14
Список літератури	17

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *А. А. Карпова*
Комп'ютерне верстання *Н. М. Музиченко*

МАУП

Зам. № ВКЦ-2987

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП